

AKADEMİK KONTROL ODAĞI VE BAŞARI HEDEF YÖNELİMLERİ: BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNDE BİR ÇALIŞMA

M. Ersin ALTIPARMAK¹

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, beden eğitimi öğretmenliği öğrencilerinin akademik kontrol odağı ve başarı hedefleri düzeylerini belirleyerek, iki yapı arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Çalışmada, 37'si kadın ve 48'i erkek olmak üzere toplam 85 öğrenci yer almaktadır. Öğrencilerin akademik kontrol odakları ve başarı hedef yönelimleri düzeylerini belirlemek için Akademik Kontrol Odağı ve 2x2 Başarı Hedefleri Envanteri kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde bağımsız gruplar için t testi ve çoklu regresyon analizinden yararlanılmıştır. Sonuçlar, öğrenme yaklaşma hedefinin içsel ve dışsal denetim odağının istatistiksel olarak anlamlı belirleyicisi olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Başarı hedefi, beden eğitimi, denetim odağı

ACADEMIC LOCUS OF CONTROL AND ACHIEVEMENT GOAL ORIENTATIONS: A STUDY ON PHYSICAL EDUCATION TEACHING PROGRAM STUDENTS

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine physical education and sports teaching students' academic locus of control and achievement goals, and to reveal the relationship between these two structures. A total of 85 students (37 girls and 48 boys) participated in the study. Academic Locus of Control Scale and The 2x2 Achievement Goal Questionnaire were used to determine students' academic locus of control and achievement goal orientations levels. Independent sample t test and multiple regression analysis were used to analyze data. Results showed that learning approach goal orientation was a significant predictor of internal locus of control and external locus of control.

Keywords: Achievement goal, locus of control, physical education

¹ Ege Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bornova/İzmir. E-mail: ersin.altiparmak@ege.edu.tr

GİRİŞ

Kontrol odağı, bireysel farklılıkları açıklayan önemli bir değişkendir. Kontrol odağı yapısı, bireylerin olaylara yönelik kişisel sorumluluklarını algılama derecelerine bağlı olarak [1], içsel ve dışsal kontrol odağı boyutları üzerinde dağılım gösterdiklerini savunan Rotter'ın (1954) sosyal öğrenme kuramına dayanmaktadır [2]. Bireyin, başına gelen olay ya da durumların kendi davranışları sonucunda olduğunu kabul etmesi içsel denetim odağı, diğer taraftan talih, şans, kader ya da başkaları tarafından olduğuna inanması ise dışsal denetim odağı olarak tanımlanmaktadır [3]. Davies ve ark. (1982), dışsal denetim odağına sahip olan bireylerin çeşitli konularda yeteneklerini daha az ortaya koyma eğiliminde olduklarını, çaresizlik duygularını daha fazla yaşadıklarını, başarı beklentilerinin ve özsaygı düzeylerinin daha düşük olduğunu ifade etmiştir [4]. Buna karşın içsel kontrol odağına sahip bireylerin akademik olarak daha başarılı, yarışma ortamlarında daha üstün ve sosyal olarak daha aktif olduğu belirtilmektedir [5,6].

Akademik ortamda, kontrol odağı, öğrencilerin okuldaki bireysel başarı ve başarısızlıklarını değerlendirme biçimine karşılık gelmektedir. Bu yüklemeler, doğru algılar oluşturabilir ya da oluşturmayabilir ama bireyin gelecekteki davranışlarını oldukça etkileyeceğine inanılmaktadır [7]. Bireyin yaşamış olduğu başarı ve başarısızlıkların kişi için ne anlama geldiği ve bireylerin yetenek düzeylerini kişisel olarak nasıl yargıladığını açıklayan yaklaşımlardan biri de başarı hedefi kuramıdır [8,9].

Başarı hedefi kuramı, temelde iki hedef yapısının olduğunu ileri sürmektedir. Bu iki hedef biçimi, Ustalık hedefi (görev ya da öğrenme) ve Performans hedefi (ego ya da sonuç hedefi)'dir [10,11]. Bu ikili hedef yapısı modeli, yeterliğin tanımlanmasına ek olarak yeterliğin değeri dâhil edilerek ilk olarak üçlü daha sonrada dördü model biçiminde genişletilmiştir [12,13]. Dördü hedef yapısında hedef yapıları, öğrenme (ustalık) yaklaşma, öğrenme (ustalık) kaçınma, performans yaklaşma ve performans kaçınma olarak isimlendirilmektedir. Öğrenme (ustalık) kaçınma hedefi, görevde ustalaşmaya yakınken başarısızlığa uğramamak ya da kişinin becerilerini, yeteneklerini ya da bilgisini kaybetmemeye çalışması olarak tanımlanırken; öğrenme (ustalık) yaklaşma hedefi, görevde ustalaşmaya ya da gelişmeye çalışmayı ifade etmektedir. Bunun yanında, performans kaçınma hedefi, diğer bireylerden daha kötü olmamaya çalışmayı ifade ederken; performans yaklaşma hedefi, diğer bireylerden daha iyi yapmaya çalışma olarak tanımlanmaktadır [14]. Başarı hedeflerinin kişinin sahip olduğu kontrol odağı ile ilişkili olduğu iki yapı arasındaki bağlantıyı anlamaya çalışan çalışmalarda ortaya konmuştur [15,16]. Akin (2010) tarafından yapılan bir araştırma, dışsal kontrol odağı ile öğrenme yaklaşma, performans yaklaşma ve performans kaçınma hedefleri arasında pozitif ilişki olduğunu; bunun yanında içsel kontrol odağı, öğrenme hedefleri ile pozitif; performans hedefleriyle negatif ilişkisi olduğunu göstermiştir [15]. Buluş (2011) tarafından yapılan diğer bir çalışmada da, ustalık (öğrenme) hedef yönelimi ile kontrol odağı arasında pozitif; kaçınma

hedef yönelimi ile kontrol odağı arasında negatif ilişki olduğu belirlenmiştir [16]. Literatürde de görüldüğü gibi, kontrol odağı ile başarı hedefleri arasındaki ilişki açıkça ortaya konmuştur.

Bu çalışmanın amacı, beden eğitimi öğretmenliği öğrencilerinin kontrol odağı ve başarı hedefleri düzeylerini belirleyerek, iki yapı arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Hedef yapıları ve kontrol odağına ilişkin genel özelliklerin elde edilmesinin beden eğitimi alanına anlamlı bilgiler sağlayacağı düşünölmektedir.

MATERYAL VE METOT

Katılımcılar

Çalışmanın örneklemini, Ege Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nun Beden Eğitimi Öğretmenliği bölümünde okuyan rastgele örneklem yöntemi ile seçilmiş, 37 kadın ve 48 erkek toplam 85 öğrenci oluşturmaktadır. Yaşları 17 ile 32 arasında değişen ve yaş ortalaması $23,89 \pm 2,19$ olan öğrencilerin 25'inin çeşitli spor dallarında aktif olarak spor yaptığı ve 60'ının spor yapmadığı belirlenmiştir. Spor yapan öğrencilerin sportif deneyimlerinin $10,27 \pm 3,35$ olduğu gözlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Akademik Kontrol Odağı: Akademik Kontrol Odağı ölçeği Akın (2007) tarafından geliştirilmiştir [17]. Ölçek iki alt boyut (içsel akademik kontrol odağı ve dışsal akademik kontrol odağı) ve toplam 17 maddeden oluşmaktadır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışma sonuçlarında, ölçek maddeleri toplam varyansın % 71,7'ini açıklamıştır. Bunun yanında güvenilirlik değerleri, içsel akademik kontrol odağı için 0,94 ve dışsal akademik kontrol odağı için ise 0,95 olarak bulunmuştur.

Başarı Hedefleri: Öğrencilerin başarı hedeflerini belirlemek için Akın (2006) tarafından geliştirilen 2x2 Başarı Hedefleri Envanteri kullanılmıştır. Envanter, öğrenme yaklaşma yönelimi, öğrenme kaçınma yönelimi, performans yaklaşma yönelimi ve performans kaçınma yönelimi olmak üzere 4 alt boyuttan ve 5'li değerlendirme basamağına sahip 26 maddeden oluşmaktadır. 2x2 Başarı Hedefleri Envanteri'ne ait 4 alt boyutun iç tutarlılık değerlerinin 0,92 ile 0,97 arasında değiştiği rapor edilmiştir [18].

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışma, Ege Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Beden Eğitimi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrenciler üzerinde gerçeleştirilmiş ve Helsinki Deklarasyonu kriterlerine uygun olarak yapılmıştır. Tüm katılımcılara çalışma hakkında bilgi verildikten sonra bilgilendirilmiş onam formu imzalatılmış, kişisel bilgi formu, Akademik Kontrol Odağı ve 2x2 Başarı Hedefleri Envanteri'ni içeren anket formu uygulanmıştır. Sonuçlar, katılımcıların kendilerini ifade ettikleri yanıtlarla sınırlıdır. Çalışmaya katılanların ölçekleri içtenlikle yanıtladıkları varsayılmıştır. Verilerin istatistiksel analizi ve değerlendirilmesi sırasında ilk olarak çalışmada temel alınan değerliklere

ilişkin betimsel istatistikler, daha sonra da t testi ve adimsal çoklu regresyon analizi kullanılarak elde edilen veriler tablolaştırılarak sunulmuştur.

BULGULAR

Tablo 1. Cinsiyete göre akademik kontrol odağı ve başarı hedefi yönelimleri düzeylerinin karşılaştırılmasına ilişkin t testi sonuçları

	Kadın (n=37)		Erkek (n= 48)		t
	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	
İçsel denetim odağı	3,69	1,07	3,38	0,91	1,47
Dışsal denetim odağı	2,26	0,83	2,49	0,71	-1,36
Öğrenme yaklaşma hedefi	3,89	0,69	3,51	0,81	2,24*
Öğrenme kaçınma hedefi	3,45	0,54	3,08	0,62	2,95**
Performans yaklaşma hedefi	3,12	0,65	2,99	0,76	0,81
Performans kaçınma hedefi	3,08	0,69	2,92	0,66	1,12

*p<0,05; **p<0,01

Tablo 1' de, araştırmamıza katılan 37 kadın ile 48 erkek öğrencinin akademik kontrol odakları ve başarı hedef yönelimleri incelendiğinde, sadece öğrenme-yaklaşma ve öğrenme-kaçınma yönelimleri düzeylerinde cinsiyetler arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Buna göre kız öğrencilerinin öğrenme-yaklaşma (t=2,24; p<0,05) ve öğrenme-kaçınma (t=2,95; p<0,01) düzeylerinin erkek öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı biçimde yüksek olduğu bulunmuştur. Buna karşın içsel denetim odağı, dışsal denetim odağı, performans yaklaşma ve performans kaçınma hedefleri açısından cinsiyetler açısından anlamlı fark bulunmamıştır (p>0,05).

Tablo 2. Akademik kontrol odağı ve başarı hedef yönelimleri arasındaki ilişkiye yönelik adimsal çoklu regresyon analizi sonuçları

Değişkenler	B	SE B	β	R ²	t	p
İçsel denetim odağı						
Öğrenme-yaklaşma	0,63	0,12	0,49	0,25	5,23	0,001***
Dışsal denetim odağı						
Öğrenme-yaklaşma	-0,48	0,09	-0,49	0,24	-5,13	0,001***

***p<0,001

Akademik kontrol odak biçimlerini öngörme bakımından dört başarı hedef yöneliminin incelenmesine yönelik adimsal regresyon analizi sonuçları incelendiğinde (Tablo 2), öğrenme yaklaşım yönelimleri boyutunun içsel denetim odağına pozitif ($\beta = 0,49$, $t = 5,23$, $p<0,001$) öngörü sağladığı görülmektedir. Buna karşın öğrenme yaklaşım yönelimleri boyutunun dışsal denetim odağına negatif ($\beta = -0,49$, $t = 5,13$, $p<0,001$) öngörü sağladığı belirlenmiştir.

TARTIşMA VE SONUÇ

Bu çalışmanın amacı, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü'nde okuyan öğrencilerin akademik kontrol odağı ve başarı hedef yönelim düzeylerini belirlemek ve başarı hedef yönelimlerinin akademik kontrol odakları üzerindeki etkisini araştırmaktır. Bu amaçla gerçekleştirilen çalışma sonuçları, kadın öğrencilerin öğrenme-yaklaşma ve öğrenme-kaçınma düzeylerinin erkek öğrencilere göre anlamlı biçimde yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Benzer bir çalışmada France ve ark. (2010) ve Koç ve Karabağ (2013) yaptıkları çalışmalarında kadınların ustalık (öğrenme) yaklaşım hedefi ve ustalık (öğrenme) kaçınma hedefi puanlarının erkeklere göre daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir [19,20]. Yine Morris ve Kavussanu (2008) da kadınların ustalık (öğrenme) yaklaşım hedefi puan ortalamalarının erkeklere göre daha yüksek olduğunu bildirmektedir [21]. Diğer bir alt boyut olan öğrenme kaçınma hedefine bakıldığında, kadın üniversite öğrencilerinin erkek üniversite öğrencilerine göre daha fazla benimsediklerini belirten çalışmalarda bulunmaktadır [22,23]. Çalışmamızda, cinsiyetlere göre performans hedefleri puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunamamıştır.

Başarı hedef yönelimlerinin akademik kontrol odakları üzerindeki etkisi incelendiğinde ise, öğrenme yaklaşım hedef yöneliminin öğrencinin sahip olduğu içsel denetim odağına pozitif, dışsal denetim odağına negatif öngörü sağladığı belirlenmiştir. Buna karşın Akın (2010) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada dışsal kontrol odağı ile öğrenme yaklaşım hedefi arasında pozitif bir ilişki olduğu, bunun yanısıra içsel kontrol odağı ile iki öğrenme hedefi ile de pozitif, performans hedefleri ile negatif ilişki gösterdiği belirtilmiştir [15]. Kazak Çetinkalp (2010) ise, içsel denetim odağına sahip öğretmen adaylarının öğrenme yaklaşım hedefi (%12, $B = 0,31$) ile öğrenme kaçınma (%1, $B = 0,09$) hedefleri üzerine pozitif bir etkisinin olduğunu belirtirken, dışsal kontrol odağının öğrenme yaklaşım hedefi (%12, $B = -0,33$) üzerine negatif bir etkisinin olduğunu bulmuştur [24]. Yine Eren (2009)'in yaptığı çalışmada, nedenselliğin dışsal odağı ile öğrenme yaklaşım hedefi ve öğrenme kaçınma hedefi arasında bir ilişki bulunmaz iken nedenselliğin dışsal odağı ile performans kaçınma hedefi arasında pozitif bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p<0,01$) [23].

Akademik ortamda hedef yönelimleri ve kontrol odağı ilişkisini ortaya koyan çalışmaların çok az olması sonuçların tartışılmasını sınırlayan bir etken olmuştur. Bu bağlamda bu çalışmada elde edilen bulguların alanda daha sonra yapılacak olan çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun yanısıra daha sonra yapılacak çalışmalarda öğrenci, sınıf, yaş ve diğer psikolojik özelliklerle de ilişkileri incelenerek daha kapsamlı hale getirilmesi hedeflenmelidir.

KAYNAKLAR

1. Gardner DC, Warren SA. Careers and disabilities: A career education approach. Connecticut: Greylock Publishers; 1978.
2. Rotter J. Social learning and clinical psychology. New York Prentice-Hall; 1954.
3. Akbulut E. Müzik eğitimi anabilim dalı öğrencilerinin denetim odaklarına ilişkin algıları. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2006;26 (3): 171-180.
4. Davies GM, Binik YM, Gorman P, Dattell M, McCloskey B, Oscar G, et al. Perceived self-efficacy outcome expectancies and negative mood states in and stage renal disease. Journal of Abnormal Psychology, 1982; 91(4): 241-244.
5. Diesterhaft K, Gerken K. Self-concept and locus of control as related to achievement of junior high students. Journal Psychoeducational Assessment, 1983; 12(1): 367-375.
6. Anderson A, Hattie J, Hamilton RJ. Locus of control, self-efficacy, and motivation in different schools: Is moderation the key to success?. Educational Psychology, 2005;25 (5): 517-535.
7. Tyler DK, Vasu ES. Locus of control, self-esteem, achievement motivation, and problem-solving ability; LOGO writer and simulations in the fifth grade classroom. Journal of Research on Computing in Education, 1995;28 (1): 98-121.
8. Weinberg RS, Gould D. Foundations of sport and exercise psychology (3rd ed.). Champaign, IL: Human Kinetics; 2003.
9. Weinberg RS, Gould D. Foundations of sport and exercise psychology. Human Kinetics. Champaign, Ill: USA, 5th edition; 2011.
10. Dweck CS. Motivational processes affecting learning. American Psychologist, 1986;41: 148-156.
11. Nicholls J. Achievement motivation: Conceptions of ability, subjective experience, task choice and performance. Psychologica Review, 1984;91:328-346.
12. Elliot AJ. Approach and avoidance motivation and achievement goals. Educational Psychologist, 1999;34:169-189.
13. Elliot AJ, McGregor HA. A 2x2 achievement goal framework. Journal of Personality and Social Psychology, 2001;80(3): 501-519.
14. Elliot AJ, Thrash TM. Achievement goals and hierarchical model of achievement motivation. Educational Psychology Review, 2001;13 (2): 139-156.
15. Akin A. Achievement goals and academic locus of control: structural equation modeling. EJER, 2010;38:1-18.
16. Buluş M. Öğretmen Adaylarında Bireysel Farklılıklar Perspektifinden Amaç Yönelimleri, Denetim Odağı ve Akademik Başarı Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 2011;11(2):529-546.
17. Akin A. Akademik kontrol odağı ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2007;34:9-17.
18. Akin A. 2x2 Başarı yönelimleri ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2006; 12: 1-13.
19. France MK, Pierrakos O, Russell J, Anderson RD. Measuring achievement goal orientations among freshman engineering students. Paper presented at the annual American Society for Engineering Education south eastern section conference. Blacksburg, VA; 2010.
20. Koç C, Karabağ S. İlköğretim ikinci kademe (6-8. sınıf) öğrencilerinin bilişüstü yetileri ile başarı yönelimlerinin incelenmesi. NWSA: Education Sciences. 2013;8(2):308-22.
21. Morris RL, Kavussanu M. Antecedents of approach-avoidance goals in sport. Journal of Sports Sciences, 2008;26:465-476.
22. Howell AJ, Buro K. Implicit beliefs, achievement goals, and procrastination: a meditational analysis. Learn Individual Differences, 2009;19:151-154.
23. Eren A. Examining the teacher efficacy and achievement goals as predictors of Turkish student teachers' conceptions about teaching and learning. Australian Journal of Teacher Education, 2009;34(1):68-87.
24. Kazak Cetinkalp Z. The relationship between academic locus of control and achievement goals among physical education teaching program students. World Applied Sciences Journal, 2010;10(11):1387-1391.